प्रश्वोपास्तिमेवइतरनिंदापूर्वकंस्तौति आलंभेति आलंभःपशुहिंसा हविर्व्रीह्यादिकं परिचारस्त्रैवर्णिकसेवा तपोब्रह्मोपासनं ॥ ३१ ॥ विधिरप्रवृत्तप्रवर्तनं तच्चत्रेतायामेवनतुकृते स्वतएवतत्रतत्सिद्धेः अत्र धर्ममनुतिष्ठन्पुरुषःकृतंधर्मानुष्ठानमारभमाणस्त्रेता आरब्धुमिच्छन्द्वापरः तद्विमुखःकलिरिति पूर्वोदाहृतश्रुत्यर्थोनविस्मर्तव्यः ॥ ३२ ॥ त्रेतायुगेइत्येतंश्लोकंव्याचष्टेऽपृथगित्यादिना पृथक्धर्मःपृथक्भेदस्तद्वंतःपृथक्धर्मिणोद्वैतिनस्तदन्येऽपृथग्धर्मिणोऽद्वैतनिष्ठामर्त्यास्तपएवयोगमेवकृतयुगेऽनुतिष्ठंतीतिशेषः ऋगादीनिकाम्याइष्टीश्चसौर्यंचरुंनिर्वपेद्ब्रह्मवर्चसकामइतिशास्त्रोक्ताःपृथक्तपोभिरालोचनैःदृष्ट्वातत्फलंअनात्मभूतस्वर्गादिरूपंदृष्ट्वातत्परित्यज्ययोगपराएवबभूवुरित्यर्थः ॥ ३२ ॥ त्रेतायांधर्मेनृणांस्वतःप्रवृत्त्यभावात्तत्रसंयंतारोधर्मशास्तारोवेदाश्चसंहतायज्ञाद्यनुष्ठापनायसन्नद्धाआसन्नितिसार्धश्लोकार्थः ॥ ३४ ॥ संरोधादितिसार्धःस्पष्टार्थः ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ कृतादिशब्दानांकालवाचित्वंसिद्धवत्कृत्याह कृतेइति कृतयुगेयश्चतुष्पाद्धर्मउक्तःसइदानीमपिब्राह्मणेषुदृश्यतेऽतस्तेएवकृतयुगरूपाइतिभावः

आलंभयज्ञाःक्षत्राश्चहविर्यज्ञाविशःस्मृताः॥ परिचारयज्ञाःशूद्रास्तुतपोयज्ञाद्विजातयः ॥ ३१ ॥ त्रेतायुगेविधिस्त्वेषयज्ञानांनकृतेयुगे ॥ द्वापरेविप्लवंयांतियज्ञाःकलियुगेतथा॥ ३२ ॥ अपृथग्धर्मिणोमर्त्याऋक्सामानियजूंषिच॥ काम्याइष्टीःपृथग्दृष्ट्वातपोभिस्तपएवच ॥३३॥ त्रेतायांतुसमस्तायेप्रादुरासन्महाबलाः॥ संयंतारःस्थावराणांजंगमानांचसर्वशः॥ ३४ ॥ त्रेतायांसंहतावेदायज्ञावर्णाश्रमास्तथा॥ संरोधादायुषस्त्वेतेभ्रश्यंतेद्वापरेयुगे॥ ३५॥ दृश्यंतेनच दृश्यंतेवेदाःकलियुगेऽखिलाः॥ उत्सीदंतेसयज्ञाश्चकेवलाधर्मपीडिताः॥ ३६ ॥ कृतेयुगेयस्तुधर्मोब्राह्मणेषुप्रदृश्यते॥ आत्मवत्सुतपोवत्सुश्रुतवत्सुप्रतिष्ठितः॥ ॥ ३७॥ सधर्मव्रतसंयोगंयथाधर्मंयुगेयुगे ॥ विक्रियतेस्वधर्मस्थावेदवादायथागमं ॥ ३८ ॥ यथाविश्वानिभूतानिवृष्ट्याभूयांसिप्रावृषि ॥ सृज्यंतेजंगमस्थानितथाधर्मायुगेयुगे॥ ३९ ॥ यथर्तुष्वृतुलिंगानिनानारूपाणिपर्यये॥ दृश्यंतेतानितान्येवतथाब्रह्महरादिषु ॥ ४० ॥ विहितंकालनानात्वमनादिनिधनंतथा॥ कीर्तितंतत्पुरस्तात्तेतत्सूतेचात्तिचप्रजाः॥ ४१ ॥

आत्मवत्सुजितचित्तेषु तपोवत्सुयोगनिष्ठेषु श्रुतवत्सुवेदांतश्रवणादिमत्सु ॥ ३७ ॥ त्रेतायुगव्यवहारमाह सधर्मेति यथाधर्मंआचारायनतिक्रम्यस्वधर्मस्थाःअग्निहोत्रादिपराःयेवेदानूवदंतोतेवेदवादाःवैदिकाःयथागमंवेदोक्तप्रमाणेन धर्मोयज्ञादिस्तत्सहितंव्रतमेकादश्युपवासादिसंयोगस्तीर्थक्षेत्रप्राप्त्यादितत्सर्वंतैर्विक्रियतेकामपूर्वकंक्रियतेवैदिकाअपिस्वर्गकामाएवयक्ष्यंते द्वापरेपुत्रादिकामाएव कलौशत्रुमरणादिकामाएवेतियुगेयुगेइत्यस्यार्थः ॥३८॥ तिष्ठंतीतिस्थानिस्थावराणिजंगमानिचस्थानिचजंगमस्थानिभूयांसिवृद्धिमत्तराणितथायुगेयुगेधर्माअधर्माश्चवर्धंतेऽहसंतिच ॥३९॥ ऋतुलिंगानिशीतोष्णादीनितथाब्रह्महरादिष्वपिसृष्टिसंहारसामर्थ्यानिवर्धंतेऽहसंतिचेत्यर्थः ॥४०॥ कालनानात्वं चतुर्युगात्मकस्यपुरुषस्यनानात्वंधर्मादिवृद्धिभेदेनपृथक्त्वं तच्चानादिनिधनंसत्प्रजाःसूतेवर्धयतिअत्तिचसंहरतिच ॥४१॥

Digitized by Google